

Spadek sprzedaży papierosów o połowę: podgrzewane wyroby tytoniowe na rynku japońskim

Wprowadzenie

Podobnie jak w większości krajów o wysokim dochodzie, odsetek osób palących w Japonii w ostatnich dziesięcioleciach stale się zmniejsza, a wprowadzenie na rynek podgrzewanych wyrobów tytoniowych (HTP – z ang. *Heated Tobacco Products*), w połączeniu z przychylnym klimatem legislacyjnym, przyspieszyło tempo spadku. W ciągu ostatnich 10 lat miliony dorosłych palaczy w Japonii zaczęły stosować podgrzewane wyroby tytoniowe, co doprowadziło do bezprecedensowego na skalę światową spadku sprzedaży papierosów o 52%. Niniejszy dokument informacyjny przybliży historię leżącą u podstaw tej błyskawicznej transformacji.

Jak przedstawia się historia stosowania wyrobów tytoniowych w Japonii?

Powszechnie przyjmuje się, że tytoń dotarł do Japonii pod koniec XVI wieku. Tradycyjna metoda palenia tytoniu wiązała się z użyciem *kiseru* – długiej, cienkiej fajki, do której wsypywano drobno posiekany tytoń przypominający włosie. Papierosy trafiły na rynek krajowy w drugiej połowie XIX wieku i szybko zyskały popularność.

Coroczne, przekrojowe, ogólnokrajowe badanie dotyczące palenia tytoniu w Japonii pokazuje, że wskaźnik palenia wśród mężczyzn osiągnął szczyt w 1970 roku. Wówczas 79% osób w wieku 20–29 lat było palaczami.ⁱ Najwyższe wskaźniki dla kobiet odnotowano w 2000 r., kiedy to paliło 23% kobiet w wieku 20–29 lat.

Czym są podgrzewane wyroby tytoniowe?

W przypadku tradycyjnych papierosów, tytoń spala się w temperaturze przekraczającej 800°C. W wyniku tego procesu uwalnia się dym zawierający nikotynę i mieszanekę szkodliwych substancji chemicznych, które są wdychane przez użytkownika.

Z kolei podgrzewane wyroby tytoniowe wykorzystują urządzenia elektroniczne zasilane na baterie, które podnoszą temperaturę wkładu tytoniowego maksymalnie do 350°C. Podgrzanie tytoniu do tego poziomu powoduje uwolnienie nikotyny w postaci pary wdychanej przez użytkownika, ale sam tytoń nie ulega spalaniu. W rezultacie stężenie toksycznych substancji chemicznych w oparach jest znacznie niższe niż w przypadku dymu papierosowego.

Przegląd Cochrane dotyczący podgrzewanych wyrobów tytoniowych wykazał, że „istnieją dane naukowe o umiarkowanej pewności, które potwierdzają, że osoby stosujące podgrzewane wyroby tytoniowe są w mniejszym stopniu narażone na działanie substancji toksycznych/rakotwórczych niż osoby palące papierosy”.ⁱⁱ Wspomniany przegląd systematyczny obejmował jedynie badania randomizowane z grupą kontrolną, ale ponieważ były one w większości opłacane przez firmy tytoniowe, jego autorzy zwrócili uwagę na potrzebę przeprowadzenia niezależnie finansowanych badań.

Od jak dawna podgrzewane wyroby tytoniowe są dostępne w Japonii?

HTP arrived in Japan in 2014 when Philip Morris International (PMI) decided to test its IQOS product in Nagoya, before rolling it out across the country two years later. IQOS was soon followed by other products, with some of the leading brands including Ploom TECH, launched in March 2016 by Japan Tobacco, and British American Tobacco's glo, which arrived in the country in December 2016.ⁱⁱⁱ

Co sprawiło, że Japończycy tak ciepło przyjęli podgrzewane wyroby tytoniowe?

Rynek japoński stanowił wyjątkową okazję dla producentów podgrzewanych wyrobów tytoniowych z wielu powodów. Choć w momencie wejścia podgrzewanych wyrobów tytoniowych na rynek liczba palaczy stale spadała, to w 2016 r. nadal paliło 29,7% mężczyzn i 9,7% kobiet.^{iv} Wskazywało to na potencjalnie dużą grupę konsumentów, którzy mogliby chcieć zrezygnować z palenia na rzecz bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych (SNP – z ang. *Safer Nicotine Products*), aby ograniczyć szkody wywołane konsumpcją tytoniu. A ponieważ w Japonii wprowadzono zakaz stosowania e-papierosów, na rynku nie było żadnego innego rodzaju bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych, które mogłyby konkurować z HTP. Dodatkowym korzystnym czynnikiem okazała się kultura pracy przyjazna konsumpcji tytoniu. Wynika to m.in. z faktu, że rząd Japonii posiada jedną trzecią udziałów w Japan Tobacco Inc. Do 1985 r. w branży tytoniowej panował monopol państwowy, a ponadto japońska polityka dot. ograniczania konsumpcji tytoniu uważana jest za łagodniejszą niż te obowiązujące w innych krajach o wysokich dochodach.^v

Istniał również szereg czynników społecznych i kulturowych, które sugerowały, że podgrzewane wyroby tytoniowe mogą odnieść sukces w tym kraju. Japończycy chętnie sięgają po nowe rozwiązania technologiczne. Motywuje ich również dążenie do ograniczania negatywnego wpływu na współobywateli, przy jednoczesnym zachowaniu wysokich standardów higieny. W związku z tym można było założyć, że Japończycy z dużym prawdopodobieństwem będą chcieli wypróbować nowy elektroniczny gadżet, który w przeciwieństwie do papierosów nie wytwarza dymu, nie wydziela zapachu ani nie pozostawia popiołu.^{vi}

Co na temat swojej decyzji o rozpoczęciu korzystania z podgrzewanych wyrobów tytoniowych mówią mieszkańcy Japonii?

Badanie Global State of Smoking Poll 2019, przeprowadzone przez Foundation for a Smoke-Free World, wykazało, że najczęstszym powodem, dla którego japońscy palacze przerwali się z papierosów na podgrzewane wyroby tytoniowe, była troska o zdrowie innych osób narażonych na bierne palenie (40%).^{vii} Następnie 36% stwierdziło, że wyroby HTP mogą być mniej szkodliwe dla ich własnego zdrowia, a 35% wskazało na fakt, że mogą używać podgrzewanych wyrobów tytoniowych w miejscach, w których palenie jest niedozwolone, co wskazuje jedną z motywacji, którymi kierują się osoby decydujące się na stosowanie HTP bez rezygnacji z papierosów.

W ramach zweryfikowanych badań naukowych oceniono również powody, dla których zarówno obecni, jak i byli pełnoletni palacze sięgają po podgrzewane wyroby tytoniowe. Jedno z badań wykazało, że najważniejszym czynnikiem było przekonanie, że podgrzewane wyroby tytoniowe są mniej szkodliwe dla użytkowników (90,6%) oraz osób postronnych (86,7%).^{viii} 76,5% wskazało na przyjemność, jaką czerpią ze stosowania wymienionych produktów, a 74,4% stwierdziło, że stosowanie podgrzewanych

wyrobów tytoniowych jest bardziej akceptowalne społecznie niż palenie papierosów. 55,1% osób, które nie zrezygnowały z palenia, stwierdziło, że zdecydowało się na stosowanie podgrzewanych wyrobów tytoniowych w nadziei, że pomogą im one rzucić nałóg papierosowy.

Co ciekawe, zarówno niezależne, jak i sponsorowane przez przemysł tytoniowy badania wykazały, że większość użytkowników podgrzewanych wyrobów tytoniowych w Japonii pali również papierosy.^{ix} x Jedno z badań wykazało, że w przypadku 2/3 osób stosujących oba rodzaje produktów, podgrzewane wyroby tytoniowe przyczyniły się do ograniczenia liczby wypalanych papierosów.^{xi} Jednak dla wielu ankietowanych z tej grupy całkowite rzucenie palenia nigdy nie było ostatecznym celem – w tym samym badaniu 52% osób stosujących HTP stwierdziło, że zastąpiło część papierosów podgrzewanymi wyrobami tytoniowymi, aby nie musieć całkowicie zrezygnować z palenia. W związku z tym stosowanie obu rodzajów wyrobów odgrywa istotną rolę w ograniczaniu palenia tytoniu w Japonii.

Ile osób korzysta z podgrzewanych wyrobów tytoniowych i jak wpłynęło to na liczbę palaczy?

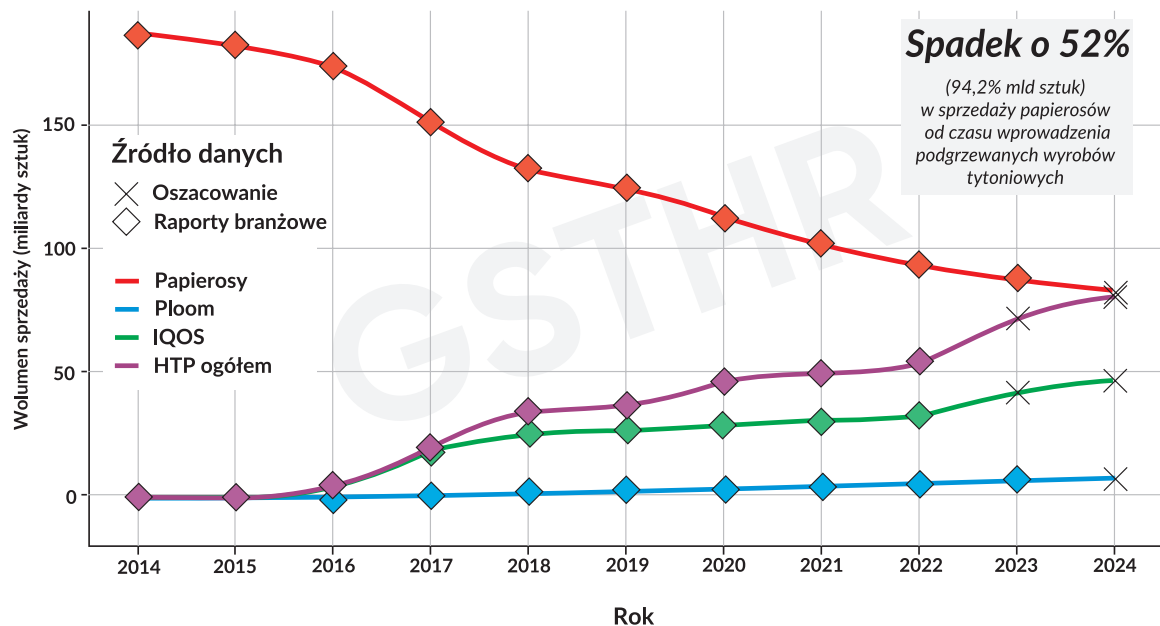
Wzrost konsumpcji podgrzewanych wyrobów tytoniowych w Japonii okazał się znaczny i gwałtowny. W lutym 2018 r., zaledwie dwa lata od wprowadzenia podgrzewanych wyrobów tytoniowych do obrotu na terenie całego kraju, jedno z badań wykazało, że w Japonii było już 5,23 mln użytkowników HTP.^{xii} Liczba ta odpowiadała 1/4 wszystkich konsumentów wyrobów tytoniowych w Japonii i wskazywała, że 8,3% mężczyzn (4,21 mln) i 1,9% kobiet (1,02 mln) w tym kraju przyjmowało podgrzewane wyroby tytoniowe. Dla porównania, 22% mężczyzn i 7,5% kobiet paliło papierosy w tym samym roku (spadek z 29,7% mężczyzn i 9,7% kobiet w 2016 r.). Do 2022 r. liczba użytkowników podgrzewanych wyrobów tytoniowych wzrosła ponad dwukrotnie. Wtedy to 17,9% mężczyzn i 6% kobiet sięgało po bezpieczniejsze wyroby nikotynowe.^{xiii}

Jak już wcześniej wspomnieliśmy, spadek liczby palaczy w Japonii utrzymywał się od wielu lat, ale jego tempo przyspieszyło po wprowadzeniu podgrzewanych wyrobów tytoniowych na rynek. Spadek sprzedaży papierosów w latach 2016–2019 był pięciokrotnie większy niż w latach 2011–2015.^{xiv}

Inne badania wykazały, że łączne użycie produktów IQOS, Ploom i glo wzrosło w latach 2015–16 i 2017–18 dziesięciokrotnie.^{xv} Wymienione badanie potwierdziło również, że do 2018 r. podgrzewane wyroby tytoniowe były stosowane przez 1/3 obecnych palaczy papierosów, którzy chcieli rzucić nałóg, a także przez 1/4 obecnych palaczy, którzy nie mieli zamiaru zrezygnować z nałogu. Co więcej, okazało się, że we wszystkich badanych podgrupach nastąpił drastyczny wzrost konsumpcji podgrzewanych wyrobów tytoniowych, za wyjątkiem, co istotne, osób, które nigdy w życiu nie paliły.

Nasze własne badanie Global State of Tobacco Harm Reduction, które porównuje wolumeny sprzedaży, dodatkowo uwydatnia zmieniający się charakter konsumpcji papierosów i podgrzewanych wyrobów tytoniowych. Według danych rynkowych opublikowanych w rocznych i kwartalnych raportach Philip Morris International i Japan Tobacco sprzedaż papierosów osiągnęła w 2015 roku, kiedy to podgrzewane wyroby tytoniowe stały się szerzej dostępne, poziom 182,34 miliarda sztuk. Do 2023 r. liczba ta zmniejszyła się o 52% do zaledwie 88,1 mld sztuk, co przekładało się na spadek o 94,2 mld sztuk, podczas gdy sprzedaż wkładów tytoniowych wykorzystywanych w HTP w tym samym roku wzrosła do 72 mld sztuk w ciągu niecałych 10 lat.

Wielkość rynku japońskiego w jednostkach detalicznych

Źródło danych: Roczne i kwartalne raporty finansowe JTI i PMI za lata 2014–2023.

Jak władze Japonii regulują bezpieczniejsze wyroby nikotynowe?

Choć zarówno podgrzewane wyroby tytoniowe, jak i snus zostały legalnie dopuszczone do sprzedaży w ramach ustawy dot. branży tytoniowej Tobacco Industries Act jako nielecznicze wyroby tytoniowe^{xvi}, e-papierosy i woreczki nikotynowe podlegają innym przepisom. Nikotyna i jej preparaty o co najmniej 10-procentowym stężeniu są uznawane za substancje trujące zgodnie z japońską ustawą o kontroli substancji trujących i szkodliwych Poisonous and Deleterious Substances Control Act.^{xvii} Nawet niższe stężenia nikotyny podlegają regulacjom ustawy o wyrobach farmaceutycznych i medycznych Pharmaceutical and Medical Device Act, która dotyczy również e-papierosów.^{xviii} Wiąże się to z koniecznością uzyskania akceptacji przed przystąpieniem do produkcji i sprzedaży, ale jak dotąd żadne liquids z nikotyną ani e-papierosy nie zostały dopuszczone do sprzedaży w Japonii.

Ponieważ zarówno e-papierosy, jak i woreczki nikotynowe zawierają nikotynę, ale są pozbawione liści tytoniu, są traktowane jako produkty farmaceutyczne. Gdyby zawierały tytoń, podlegałyby pod ustawę Tobacco Industries Act i mogłyby być legalnie sprzedawane jako nielecznicze wyroby tytoniowe. Ten swoisty kruczek prawny doprowadził do tego, że producenci zaczęli dodawać liście tytoniu do woreczków nikotynowych, aby wprowadzić je na japoński rynek bez konieczności uzyskania zgody na dopuszczenie do obrotu jako wyrób farmaceutyczny.^{xix}

Podgrzewane wyroby tytoniowe podlegają na terenie Japonii zasadniczo podobnym uregulowaniom prawnym jak papierosy, choć działania władz mogą wskazywać na przychylniejsze traktowanie HTP. Żaden z wymienionych produktów nie może być sprzedawany osobom poniżej 20. roku życia, ale istnieją pewne istotne różnice w przepisach regulujących, gdzie można je stosować. Od 2019 r., zgodnie z nowelizacją ustawy o promowaniu zdrowego trybu życia Health Promotion Act, w szpitalach, szkołach i urzędach obowiązuje całkowity zakaz palenia papierosów i stosowania podgrzewanych wyrobów tytoniowych.^{xx} Od 2020 r. w fabrykach, biurach i restauracjach palenie papierosów jest dozwolone tylko w specjalnie wydzielonych pomieszczeniach, przeznaczonych wyłącznie do tego celu. Użytkownicy

podgrzewanych wyrobów tytoniowych też mogą je stosować wyłącznie w specjalnie wyznaczonych w tym celu pomieszczeniach, jednak mogą również wykonywać w nich inne czynności, na przykład spożywać posiłki i pić napoje.

Sposoby opodatkowania obu rodzajów produktów również się różnią. W 2021 r. łączna akcyza na papierosy była ponad dwukrotnie wyższa niż na podgrzewane wyroby tytoniowe, wynosząc 284,9 ¥ za paczkę w porównaniu do 131,03 ¥ za HTP.^{xxi} Warto jednak zaznaczyć, że badania wykazały, iż 85% podgrzewanych wyrobów tytoniowych sprzedawanych na terenie kraju wyceniono na tym samym poziomie, co markowe papierosy klasy premium, a wyniki jednej z ankiet pokazują, że obecni lub byli palacze, którzy zaczęli stosować podgrzewane wyroby tytoniowe, nie kierowali się chęcią ograniczenia wydatków.

Prawo krajowe nie nakłada żadnych ograniczeń na reklamę wyrobów tytoniowych. Dzięki temu producenci podgrzewanych wyrobów tytoniowych w Japonii mogą deklарować, że ich produkty są „mniej szkodliwą” alternatywą dla papierosów. Jednak pomimo braku przepisów, sama branża nakłada pewne dobrowolne ograniczenia w drodze samoregulacji, na przykład poprzez zachęcanie firm do kierowania swoich działań marketingowych wyłącznie do osób dorosłych. Tak więc, podczas gdy powinny one powstrzymać się od promocji w „powszechnie dostępnych mediach”, takich jak telewizja, radio, Internet, gazety lub czasopisma, mogą reklamować swoje produkty na plakatach, billboardach lub na budynkach, w których można nabyć wyroby tytoniowe.^{xxii}

Najważniejsze konkluzje

Sukces podgrzewanych wyrobów tytoniowych, który przełożył się na zmniejszenie sprzedaży papierosów o 52% w Japonii, stanowi cenny wgląd w potencjał bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych w zakresie ograniczania liczby palaczy na całym świecie. Choć pewne czynniki społeczne i kulturowe, takie jak otwartość na nowe technologie i chęć ograniczenia wpływu na innych, mogły sprawić, że Japonia okazała się wyjątkowo przychylnym rynkiem dla podgrzewanych wyrobów tytoniowych, transformacja ta była w przeważającej mierze napędzana przez obawy konsumentów dotyczące zdrowia, zarówno ich własnego, jak i osób postronnych.

Sytuacja w Japonii pokazuje, że powszechna dostępność bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych i możliwość ich promowania wśród dorosłych palaczy jako bezpieczniejszej alternatywy dla palenia tytoniu przyczyniają się do tego, że wielu palaczy decyduje się na ograniczenie palenia (korzystając z obu rodzajów wyrobów) albo zupełnie rezygnuje z papierosów, co przynosi korzyści dla zdrowia publicznego. Należy również zauważyć, że w przeciwieństwie do Wielkiej Brytanii, której rząd aktywnie poparł stosowanie e-papierosów jako środków wspomagających rzucanie palenia, ta gwałtowna i bezprecedensowa transformacja miała miejsce w państwie, w którym decydenci polityczni nie opowiadali się stanowczo ani za wprowadzeniem HTP, ani za niedopuszczeniem tego typu produktów do obrotu.

Dalsze informacje na temat projektu globalnego stanu redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu Global State of Tobacco Harm Reduction oraz punktów ujętych w dokumencie informacyjnym GSTHR, można uzyskać pod adresem info@gsthr.org

O nas: **Knowledge•Action•Change (K•A•C)** promuje redukcję szkód jako kluczową strategię zdrowia publicznego ugruntowaną w prawach człowieka. Zespół ma ponad czterdzieści lat doświadczenia w pracy nad redukcją szkód związanych z narkotykami, HIV, paleniem, zdrowiem seksualnym i więziennictwem. K•A•C prowadzi projekt **Global State of Tobacco Harm Reduction (GSTHR)**, który zajmuje się mapowaniem rozwoju

i zastosowania redukcji szkód wywołanych paleniem tytoniu, dostępności i działań regulacyjnych dotyczących bezpieczniejszych wyrobów nikotynowych, a także powszechności palenia i powiązanej z nim śmiertelności, w ponad 200 krajach i rejonach na całym świecie. Wszelkie informacje i bieżące dane można znaleźć na <https://gsthr.org>

Nasi sponsorzy: Projekt GSTHR jest współfinansowany przez *Foundation for a Smoke Free World*, niezależną, globalną organizację non-profit 501(c)(3) z siedzibą w USA. Zgodnie z warunkami umowy dofinansowania, Fundacja nie uczestniczyła w opracowywaniu treści projektu i wszelkich uzyskanych w jego ramach wyników.

- ⁱ Funatogawa, I., Funatogawa, T., & Yano, E. (2013). Trends in smoking and lung cancer mortality in Japan, by birth cohort, 1949–2010. *Bulletin of the World Health Organization*, 91(5), 332–340. <https://doi.org/10.2471/BLT.12.108092>, pp. 1949–2010.
- ⁱⁱ Tattan-Birch, H., Hartmann-Boyce, J., Kock, L., Simonavicius, E., Brose, L., Jackson, S., Shahab, L., & Brown, J. (2022). Heated tobacco products for smoking cessation and reducing smoking prevalence. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, 1, CD013790. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD013790.pub2>.
- ⁱⁱⁱ Xu, S. S., Meng, G., Yan, M., Gravely, S., Quah, A. C. K., Ouimet, J., O'Connor, R. J., Sutanto, E., Yoshimi, I., Mochizuki, Y., Tabuchi, T., & Fong, G. T. (2020). Reasons for Regularly Using Heated Tobacco Products among Adult Current and Former Smokers in Japan: Finding from 2018 ITC Japan Survey. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), 8030. <https://doi.org/10.3390/ijerph17218030>.
- ^{iv} Japan Tobacco Inc. Coroczna ankieta JT wykazała, że 19,3% dorosłych Japończyków to palacze. Wyniki są dostępne online: https://www.jt.com/media/news/2016/pdf/20160728_E02.pdf (sprawdzono 16 września 2020 r.).
- ^v Xu, Meng, Yan, Gravely, Quah, Ouimet, O'Connor, Sutanto, Yoshimi, Mochizuki, Tabuchi, & Fong, 2020.
- ^{vi} *The story of THS in Japan, an interview with Tomoko Iida.* (2022, October 24). PMI Science. <https://www.pmiscience.com/content/pmiscience/language-master/en/news-events/scientific-update-magazine/the-story-of-ths-in-japan--an-interview-with-tomoko-iida-.html>.
- ^{vii} Key Takeaways from the 2019 Global Poll, Individual Country Reports—Japan. (2019). *Foundation for a Smoke-Free World*. <https://www.smokefreeworld.org/global-state-of-smoking-poll-2019/individual-country-reports-japan/>.
- ^{viii} Xu, Meng, Yan, Gravely, Quah, Ouimet, O'Connor, Sutanto, Yoshimi, Mochizuki, Tabuchi, & Fong, 2020.
- ^{ix} Kubota, T., Minami, N., Kimura, Y., & Takehi, A. (2019). *Use behaviour patterns in Japanese novel tobacco vapour product (NTV) users.* CORESTA. <https://www.coresta.org/abstracts/use-behaviour-patterns-japanese-novel-tobacco-vapour-product-ntv-users-32852.html>.
- ^x Sutanto, E., Miller, C., Smith, D. M., O'Connor, R. J., Quah, A. C. K., Cummings, K. M., Xu, S., Fong, G. T., Hyland, A., Ouimet, J., Yoshimi, I., Mochizuki, Y., Tabuchi, T., & Goniewicz, M. L. (2019). Prevalence, Use Behaviors, and Preferences among Users of Heated Tobacco Products: Findings from the 2018 ITC Japan Survey. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(23), 4630. <https://doi.org/10.3390/ijerph16234630>.
- ^{xi} Xu, Meng, Yan, Gravely, Quah, Ouimet, O'Connor, Sutanto, Yoshimi, Mochizuki, Tabuchi, & Fong, 2020.
- ^{xii} Kinjo, A., Kuwabara, Y., Fujii, M., Imamoto, A., Osaki, Y., Minobe, R., Maezato, H., Nakayama, H., Takimura, T., & Higuchi, S. (2020). Heated Tobacco Product Smokers in Japan Identified by a Population-Based Survey. *Journal of Epidemiology*, 30(12), 547–555. <https://doi.org/10.2188/jea.JE20190199>.
- ^{xiii} Odani, S., & Tabuchi, T. (2022). Prevalence and denial of current tobacco product use: Combustible and heated tobacco products, Japan, 2022. *Preventive Medicine Reports*, 30, 102031. <https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2022.102031>.
- ^{xiv} Cummings, K. M., Nahhas, G. J., & Sweanor, D. T. (2020). What Is Accounting for the Rapid Decline in Cigarette Sales in Japan? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(10), 3570. <https://doi.org/10.3390/ijerph17103570>.
- ^{xv} Hori, A., Tabuchi, T., & Kunugita, N. (2023). The spread of heated tobacco product (HTP) use across various subgroups during 2015–16 and 2017–18 in Japan. *Environmental Health and Preventive Medicine*, 28, 5. <https://doi.org/10.1265/ehpm.22-00219>.
- ^{xvi} Ustawa nr 68 z 1984 r. Tobacco Business Act. <https://elaws.e-gov.go.jp/document?lawid=359AC0000000068>
- ^{xvii} *Poisonous and Deleterious Substances Control Act—Japanese/English—Japanese Law Translation.* (1950). <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3387>.
- ^{xviii} *Act on Securing Quality, Efficacy and Safety of Products Including Pharmaceuticals and Medical Devices—Japanese/English—Japanese Law Translation.* (1960). <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3213>.
- ^{xix} *TobaccoIntelligence.* (2021, July 14). Japanese health ministry denies plan to widen access to tobacco-free pouches. <https://tobaccointelligence.com/japanese-health-ministry-denies-plan-to-widen-access-to-tobacco-free-pouches/>.
- ^{xx} *Zarys ustawy Act on the Partial Revision of the Health Promotion Act (Nr 78 z 2018 r.).* <https://www.mhlw.go.jp/english/policy/health-medical/health/dl/201904kenko.pdf>
- ^{xxi} *State of Smoking in Japan.* (2023, July 28). *Foundation for a Smoke-Free World.* <https://www.smokefreeworld.org/health-science-research-2/health-science-technology-agenda/data-analytics/global-state-of-smoking-landscape/state-smoking-japan/>.

^{xxii} Craig, L. V., Yoshimi, I., Fong, G. T., Meng, G., Yan, M., Mochizuki, Y., Tabuchi, T., Thrasher, J. F., Xu, S. S., Quah, A. C. K., Ouimet, J., Sansone, G., & Chung-Hall, J. (2020). Awareness of Marketing of Heated Tobacco Products and Cigarettes and Support for Tobacco Marketing Restrictions in Japan: Findings from the 2018 International Tobacco Control (ITC) Japan Survey. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(22), 8418.
<https://doi.org/10.3390/ijerph17228418>.